



Ксенія Анатоліївна Андросович,

кандидат психологічних наук,
завідувач відділу інтелектуального розвитку
обдарованої особистості Інституту
обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

УДК 376.62: 316.6:159

ПРОЕКТ ІНТЕРАКТИВНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статті автор пропонує нові методи та підходи до роботи з обдарованими учнями по їх соціалізації. Розглядає Інтернет-простір як величезний виховний потенціал. Пропонує до розгляду проект тьюторського супроводження старшокласників в Інтернет-сеті.

Ключеві слова: обдаровані старшокласники, проект, соціалізація, Інтернет.

The author offers new methods and approaches to work with gifted students for their socialization. Consider the Internet spaces a huge educational potential. Requests to review the project or support seniors in the Internet network.

Key words: gifted students, the project, socialization, Internet.

Соціально-економічні та політичні умови сучасного суспільства формують запит на творчу та всебічно розвинену особистість, з моральними цінностями та активною життєвою позицією. В таких умовах одним із завдань, яке повинен вирішувати сучасний ЗНЗ, є створення основи для соціалізації особистості школярів.

Соціалізація – це процес формування індивідом упродовж життя соціальних якостей (оволодіння мовою спілкування, вивчення норм та правил спілкування, традицій, звичаїв, засвоєння соціальних ролей), завдяки яким людина стає дієздатним учасником соціального життя. Важливої значущості соціалізація відіграє в підлітковому віці для обдарованих учнів старшої школи. За цей період формуються головні структурні особливості особистості, якісні характеристики, що залежать від психолого-педагогічного впливу навколишнього навчального середовища. У старшому шкільному віці формуються уявлення про себе, усвідомлення власної унікальності та ідентифікація себе у суспільстві однолітків. Це період самоствердження серед них. Тому контакти з однолітками є пріоритетними для обдарованих старшокласників. Разом з тим, якщо навички соціальної взаємодії не

розвинені, то є загроза підміни реального спілкування віртуальним, що є набагато спрощеним.

Інтернет має значний виховний потенціал та виконує певні соціальні функції: інформаційну, комунікативну, конативну (поведінкову), розважальну (рекреаційну). Впливаючи на формування світогляду, розвиток моральних якостей особистості обдарованого старшокласника, Інтернет несе не лише позитивні наслідки, а й негативні. У соціальних мережах користувачам дозволено робити те, що заборонено вдома чи під час навчання, дозволено здійснювати сміливі та небезпечні мрії. В мережі вони проявляють свободу у висловлюваннях та вчинках (іноді доходить до образ, нецензурних виразів), оскільки ризик розкриття та особистої негативної оцінки ззовні доходить до мінімуму. Тут вони презентують себе з іншого боку, програють певні ролі, що не реалізуються поза мережею, сценарії ненормативної поведінки, що може призвести до деформації особистості. Під час взаємодії через онлайн-листування, обдаровані старшокласники забувають про особистісне спілкування, стають «заручниками» віртуального іміджу. Гострою залишається проблема насилля над дітьми у кіберпросторі. Психологічну, фізичну шкоду несе показ порногра-



фічних матеріалів, сцен сексуального насильства над дітьми тощо.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно діяти системно і використовувати різні можливості, зокрема, технічні. Важливо навчити обдарованих старшокласників відокремлювати світ віртуальної дійсності від реальної, зрозуміти значущість реального життя в оточуючому соціумі, навчити позитивно використовувати можливості Інтернет-ресурси, правила безпеки в кіберпросторі, а також формувати культуру спілкування в соціальних мережах. Необхідно також займатися просвітою батьків. Це робить актуальною розробку проекту інтерактивної психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованих старшокласників «Тьютор в соціальній мережі».

Метою статті є обґрунтування розроблення та впровадження проекту «Тьютор в соціальній мережі» в Інтернет-середовище.

Останніми роками теоретики почали приділяти значну увагу питанням використання комп'ютерних технологій у процесі навчання і виховання учнів (О. Абросимов, Л. Баженова, В. Боголюбов, Н. Василенко, О. Вишнякова, В. Красильникова та ін.). Різним аспектам розроблення та функціонування моделей медіаосвіти присвячено праці О. Андрейчикова, К. Ахметова, О. Бакушина, Е. Бондаренко, І. Вострокнутова, Б. Карамурзова. Проблему формування та розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (компетенцій) вчителя розглядають І. Аксьонова, М. Бовтенко, Т. Добудко, А. Кравцової, Т. Лавіної, Т. Могільніченкота ін.

Питанням підготовки вчителя до застосування комп'ютера у ЗНЗ присвячено праці О. Вишнякової, М. Загузова, В. Красильникової, В. Латишева. У дисертації Г. Толкачової представлено інструментарій діагностики ІК компетенцій учителів, критерії та показники її рівнів, форми діяльності з підвищення рівня ІК компетенції. Запропоновані в документі напрацювання дають змогу забезпечити підвищення ІК компетенції працівників ЗНЗ в рамках реалізації інноваційного проекту [8].

Науково-теоретичні засади соціального становлення особистості знайшли відображення у дослідженнях Е. Дюркгейма, Е. Фромма, а також сучасних вчених А. Мудрика, П. Степаненкова [7], Г. Шиханцова [9], Г. Бедуліної [1] та ін. Науковці пропонують розглядати сферу освіти у контексті встановлення взаємодії з соціальними інститутами та соціумом, залучення старшокласників до соціально зорієнтованої діяльності, соціальних відношень, розвитку соціальних здібностей особистості.

Питаннями вивчення процесів тьюторського супроводу у ЗНЗ займалася Н. Рибалкіна. Розвитку набули дослідження впливу тьюторського супроводу на розвиток обдарованих дітей (О. Александрова), профорієнтацію та самоосвіту підлітка (Г. Беспалова, А. Тубельський). Однак поза увагою дослідників залишаються питання використання тьюторського

супроводу в інтерактивному режимі для покращення соціалізації старшокласників в Інтернет-середовищі.

На сучасному етапі перед ЗНЗ постає завдання щодо формування самостійної, відповідальної та соціально мобільної особистості, здатної до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці. Це визначає необхідність широкого використання в системі навчально-виховного процесу відповідних програм розвитку соціальних навичок, здатності до особистісного та професійного самовизначення та саморозвитку.

Однак реалізації цілей протистоять суперечності між:

- постійно зростаючими вимогами соціуму до формування освіченої, інтелектуально розвинутої, творчої особистості та неготовністю освітньої системи задовольнити їх;
- колективною формою організації навчально-виховного процесу у ЗНЗ та індивідуальним характером навчання;
- цілеспрямованим впливом «дорослої» культури і спонтанною природою розвитку індивідуальності дитини;
- очікуваннями батьків та реальною педагогічною практикою.

Вирішення зазначених протиріч є неможливим без зусиль ЗНЗ. Необхідно застосувати комплексний підхід до вирішення проблеми. На нашу думку, одним із таких підходів може стати технологія тьюторського супроводу, яку ми впроваджуємо.

Зазначимо, що основною метою тьюторської діяльності є створення умов для індивідуальної освітньої активності учня у процесі становлення його здібностей до самовизначення, самоорганізації, осмислення власних освітніх і життєвих перспектив.

У процесі тьюторської діяльності реалізуються цінності індивідуалізації, свободи, самовизначення, осмисленого відношення людини до власного життя, майбутнього та перспектив. Це безпосередньо пов'язано з завданнями гуманітаризації освіти: навчити людину реалізувати себе відповідно до власних цілей і образу майбутнього, розглядати себе як потенціал і ресурс [6].

Сфера тьюторської діяльності спрямована на побудову на матеріалі реального життя підопічного: навчальної та трудової практики, розширення його власних можливостей, самовизначення, підключення суб'єктного ставлення до власного просування до успіху. Це сприятиме успішній соціальній адаптації учнів.

Окреслимо завдання тьюторів, що охоплюють такі моменти:

- забезпечення успішної соціалізації;
- розв'язання проблем вибору подальшого професійного маршруту;
- формування здібностей до особистісного саморозвитку;
- розвиток комунікативних здібностей;
- розв'язання проблем взаємин з однолітками, вчителями та батьками.



Подано основні напрями діяльності тьютора щодо психолого-педагогічного супроводу, що реалізують в груповій та індивідуальній формі: психопрофілактика; діагностика; консультування; розвивальна діяльність; корекційна діяльність; психологічне просвітництво та освіта (формування психологічної культури, розвиток психолого-педагогічної компетентності учнів, адміністрації освітніх установ, вчителів, батьків).

Таким чином, за результатами тьюторського супроводу навчальний заклад забезпечує примноження можливостей соціалізації особистості, сприяння професійному самовизначенню за допомогою впровадження нової технології, відмінної від наявних, яка здатна не лише вирішити питання формування різних видів компетенції, а й допомогти учням у професійному самовизначенні та адаптації в соціумі.

Сучасний класний керівник – це не просто вчитель-професіонал, а й координатор зусиль сім'ї, соціуму – всіх виховних сил суспільства, що впливають на становлення та розвиток особистості дитини. Він повинен знати задатки і здібності вихованців, виховний потенціал їхніх сімей. Сучасний класний керівник покликаний формувати цілісну систему універсальних знань, умінь, навичок в учнів, сприяти їх позитивній соціалізації в Інтернет-просторі.

На нашу думку, спілкування зі старшокласниками за допомогою соціальних мереж «ВКонтакте», Facebook за допомогою електронної пошти, Інтернет-месенджерів допомагає класному керівникові (у співпраці зі тьютором) більш ефективно організувати спільну діяльність, надає можливість побачити гострі точки у взаєминах вихованців і вивести спілкування за межі класу. За допомогою соціальних мереж він зможе розв'язувати такі педагогічні завдання: участь учнів в різних проектах; розширення кола спілкування старшокласників; виховання толерантності; розвиток критичного мислення; навчання правилам безпеки в кіберпросторі; безпосередню участь батьків у освітньому процесі, підвищення їх інформаційної компетентності, а також своєї. Класні керівники навчаються працювати з різними Інтернет-сервісами та інструментами соціальних мереж (вікі-, блоги, закладки, відеосервіси, фотосервіси, форуми, чати тощо) і зможуть реалізувати мережеві проекти зокрема навчальні, учнівські.

Основна **ідея проекту** полягає у створенні умов, що формують компетентність класного керівника, наукового керівника учнів-учасників конкурсів НЦ «МАН» у питаннях соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-просторі. Реалізація проекту дає змогу вчителям якісно впливати на один з наймасштабніших та сучасних інформаційних ресурсів формування особистості.

Новизна проекту полягає у новому підході до діяльності з учнями, що надає можливість вирішувати завдання формування несприйнятливості особистості до негативних інформаційно-психологічних впливів, адаптуватися в реальних умовах сучасного суспільства.

Мета проекту: розроблення нових підходів, форм і методів діяльності вчителів у соціальній мережі, спрямованих на успішну соціалізацію обдарованих старшокласників в Інтернет-просторі.

Науковий супровід проекту: науковці та спеціалісти в сфері педагогіки, психології, програмісти Інституту обдарованої дитини НАПН України та фахівці Наукового центру «Мала академія наук».

Завдання проекту:

- вивчення та аналіз теоретичних досліджень з теми інноваційної діяльності;
- ознайомлення з досвідом діяльності установ освіти країни, інших країн у сфері використання освітніх можливостей Інтернет-простору;
- підвищення інформаційно-комунікативної компетентності класних керівників (сертифікація, створення внутрішньо-системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з освоєння ними ІКТ-компетенцій з перспективою отримання кваліфікації);
- реалізація дитячих ініціатив в Інтернет-просторі;
- створення механізмів ефективного педагогічного супроводу процесів соціалізації особистості старшокласника в Інтернет-просторі «Тьютор в соціальній мережі»;
- розроблення алгоритму взаємодії адміністрації, інноваційної команди, вчителів, позашкільних фахівців, учнів та їхніх батьків для досягнення цілей інноваційної діяльності;
- попередження негативних наслідків діяльності учнів у соціальних мережах;
- залучення батьків до активної мережевої взаємодії;
- створення мережі методичного супроводу інноваційної діяльності класних керівників;
- стимулювання професійної та творчої активності класних керівників до підвищення якості освіти та соціалізації особистості кожного учня засобами інноваційної діяльності;
- узагальнення, систематизація та розповсюдження досвіду щодо впровадження в педагогічну практику моделі педагогічного супроводу процесів соціалізації підлітків в Інтернет-просторі «Тьютор в соціальній мережі».

Основою для побудови нашого дослідження є думки щодо соціалізації особистості в Інтернет просторі А. Лучинкіної, К. Мілютіної, а також матеріали О. Белик [3; 4; 5].

Концептуальною основою педагогічного супроводу постають принципи безперервності, інтегративності, діалогічного взаємодії, системності [2].

Методи: аналіз педагогічної та методичної літератури з проблеми інновації, спостереження, анкетування, моделювання, моніторинг, аналіз результатів і продуктів педагогічної діяльності, залучення до діяльності, стимулювання, співпраця, переконання (надання учасникам проекту переконливих аргументів, включення їх в аналіз соціально значущої діяльності), залучення учасників до нової форми діяльності.



Таблиця 1

Критерії та показники ефективності проекту

№	Оцінка стану	Критерії ефективності	Показники
1	2	3	4
1	Рівень соціалізації старшокласників	Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> – Обізнаність у якостях особистості, необхідних для успішної соціалізації в суспільстві; – наявність і рівень розвитку їх у себе; – знання про способи взаємодії людей в суспільстві, в соціальних мережах; – знання предметної сторони професійної діяльності; загальних і спеціальних професійно важливих якостей (ПВК); – знання своїх інтересів, нахилів, здібностей
		Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> – Соціальна відповідальність; – емоційна стійкість; – адекватна самооцінка, вольовий контроль, впевненість в собі; – рівень розвитку соціальних мотивів учнів; – мотивація досягнення поставлених цілей
		Комунікативно-діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – Аналіз ситуації взаємодії людей; – адекватна оцінка вербальної і невербальної експресії у взаємодії; – конструктивна взаємодія; – товариськість; – організація продуктивної соціально зорієнтованої діяльності
		Морально-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність життєвих орієнтацій і цінностей; – позитивна мотивація на взаємодію в суспільстві; – ухвалення здорового способу життя; – співвідношення особистих і суспільних цінностей; – стійкі пізнавальні інтереси; – ставлення до обраної професійної діяльності; – адекватна самооцінка ПВК
2	Професійні компетенції класних керівників	ІК-компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – Уявлення про областях застосування і можливості ІКТ, соціальні наслідки комп'ютеризації; – знання п'яти і більше областей застосування комп'ютерної техніки; – застосування ІКТ в трьох і більше областях освітнього процесу; – знання правил користувача в соціальних мережах; – організація роботи особистої електронної пошти; – навички пошуку, обміну інформацією в Інтернеті; – використання різноманітних видів комунікацій в соціальних мережах
		Комунікативна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – Організація продуктивного спілкування з учнями, соціальними партнерами; – володіння навичками проведення дискусій, тренінгів; – уміння формувати механізми взаємодії; – наявність системи супроводу дитячих і молодіжних ініціатив, процесу соціалізації підлітків; – оперативне реагування на зміну соціальної та освітньої ситуації; – наявність широкої мережі активних контактів
		Інноваційна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – Активність, ініціативність участі в проекті; – уміння працювати в команді; – володіння діагностичним інструментарієм моніторингу інноваційної діяльності; – опис, узагальнення, систематизація досвіду; – участь у семінарах, публікаціях
3	Система мережевої взаємодії	Освітній потенціал	<ul style="list-style-type: none"> – Зв'язок з навчальними та виховними програмами; – актуальність матеріалів; – науковість; – соціальна спрямованість
		Різноманітність видів діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – Ведення проблемного діалогу; – пошук і трансформація інформації; – візуалізація об'єктів взаємодії; – робота з посиланнями; – мережеве взаємодія з зовнішніми партнерами; – творчі завдання та ін.



№	Оцінка стану	Критерії ефективності	Показники
1	2	3	4
3	Система мережевої взаємодії	Відкритість, безперервність	– вихід за рамки мережі; – мережеве взаємодія з зовнішніми партнерами; – розширення мережі контактів; – наявність системи взаємодії
		Привабливість для користувачів	– Активність учасників; – відгуки, самооцінка, оцінка, задоволеність учасників проекту; – актуальність, затребуваність інформації; – більшення числа учасників
		Активність участі батьків у мережевому спілкуванні	– Використання ІК компетенцій батьків в роботі формувань; – новизна, системність участі батьків у мережевому спілкуванні; – ініціатива; – динаміка ІК-компетенцій; – збільшення числа учасників

Очікуваний результат впровадження проекту інтерактивної підтримки процесу соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-просторі «Тьютор в соціальній мережі»:

- формування в учнів навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет;
- підвищення рівня інформаційної культури суб'єктів освітнього простору;
- підвищення рівня інформаційно-комунікативної компетентності вчителя у віртуальному просторі;
- розвиток системи дистанційного навчання, стимулювання проектної діяльності учнів в межах функціонування віртуального центру;
- залучення до процесу супроводу соціалізації школярів в Інтернет-просторі батьків, формування передумов і умов для взаємодії в триаді «учень – учитель – батьки»;
- створення методичного забезпечення супроводу процесу соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-просторі;
- узагальнення та трансляція інноваційного досвіду, методичних підходів у формуванні інформаційно-комунікативної компетентності вчителя, у супроводі процесів соціалізації учнів в Інтернет-просторі;
- ефективна управлінська діяльність щодо забезпечення інноваційного проекту, створення системи інформаційно-методичного, психолого-педагогічного та організаційно-методичного супроводу інноваційної діяльності.

Таким чином, *реалізація проекту* інтерактивної психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованих старшокласників «Тьютор в соціальній мережі» надасть можливість *підвищити* ефективність взаємодії суб'єктів освітнього простору, *сприятиме* позитивній соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-просторі, *вирішить* проблему їхньої інформаційно-психологічної безпеки, *розширить* виховний простір, стане основою для соціалізації, адаптації та подальшого гармонійного розвитку обдарованих старшокласників у соціумі.

Використані літературні джерела

1. Бедулина Г. Ф. Современные информационно-коммуникационные технологии воспитательной работы в общеобразовательном учреждении [текст] / Г. Ф. Бедулина // Кіраванне ў адукацыі. – 2010. – № 7. – С. 49–55.
2. Кондратова Т. С. Педагогическое сопровождение развития социальной компетентности подростков как средство профилактики девиантного поведения в общеобразовательной школе [Электронный ресурс] / Т. С. Кондратова. – 2009. – Режим доступа: <http://www.pandia.ru/393843>. – Загл. с экрана.
3. Лучинкина А. И. Модель Интернет-социализации личности [текст] / А. И. Лучинкина // SCI-ARTICLE. RU : Электронный периодический научный журнал. – 2014. – № 13 (сентябрь). – С. 188–193.
4. Лучинкина А. И. Интернет как образовательная среда для одаренных детей [текст] // Одаренный ребенок : науч.-практ.журн. – 2013. – № 3. – С. 59–66.
5. Милютіна К. Л. Вплив соціального оточення на розвиток особистості обдарованого підлітка [текст] / К. Л. Милютіна // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журн. – Інститут обдарованої дитини. – 2014. – № 11 (30). – С. 73–76.
6. Рыбалкина Н. В. Идея тьюторства как идея работы с индивидуальной образовательной траекторией [текст] / Н. В. Рыбалкина // Индивидуально-ориентированная педагогика: сб. науч. труд. по материалам II науч.-практ. конф. – Томск, 1997.
7. Степаненков П. В. Информационно-коммуникационные технологии в профориентационной работе со старшеклассниками [Электронный ресурс]: диссертация и автореферат по ВАК: 13.00.01/ П. В. Степаненков. – 2010. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content>. – Загл. с экрана.
8. Толкачева А. А. Развитие информационно-коммуникационной компетентности классных руководителей [Электронный ресурс] / А. А. Толкачева. – 2010. – Режим доступа: <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=564896>. – Загл. с экрана.
9. Шиханцов Г. Г. Стихийные неформальные группы подростков и дефекты правовой социализации [Электронный ресурс] / Г. Г. Шиханцов // Юридическая психология. – 2012. – Режим доступа: <http://edu.grsu.by/books>. – Загл. с экрана.